

9.7.2024

לכבוד ועדת עובדים זרים

כנסת ישראל

נייר עמדה מטעם עמותת קו לעובד: עבודת ועדת המנכ"לים לעניין הבאת עובדים זרים

הרינו מתכבדים להגיש נייר עמדה מטעמנו לקראת הדיון הקבוע בוועדה ביום 17.7.2024, במטרה להתריע על האופן בו מתקבלות החלטות בעלות השלכות ממשיות על שוק העבודה בישראל, על החברה הישראלית ועל זכויות אדם.

החלטת ממשלה מס' 1752 יצרה מצב ייחודי, להבנתנו חסר תקדים, בו ועדת מנכ"לים מקבלת לידיה סמכות לא רק לדון בנושא מסוים כי אם להכריע בו ולקבל לגביו החלטות סופיות ללא צורך בדיון נוסף אצל הדרג הפוליטי.

תחת סמכות חריגה זו מתקבלות בקצב עולה וגובר החלטות להתיר הבאה של מהגרי עבודה ברישיון לישראל ("עובדים זרים"): בחודש וחצי בלבד של פעילות הוועדה, מספר הענפים המותרים להגירת עבודה כמעט הכפיל את עצמו ביחס למספר הענפים שנפתחו לכך בידי הממשלה במשך כ-30 שנים.

החלטות אלו הן כרגע חלקיות ביותר. זאת, משום שהן רק קובעות שם של ענף ולצדו מספר, ומבלי להתייחס לתנאים לקבלת היתר מצד המעסיקים, לאופן הזמנת והעסקת העובדים ועוד. מדובר בעניינים רגולטוריים שאינם ניתנים לניתוק מעצם ההחלטה לפתוח ענף להגירת עבודה ולקבוע בו מכסה; הדברים משפיעים זה על זה והם אכן תמיד נבחנו והוכרעו במאוחד בידי הממשלה, בטרם ובעת החלטה על פתיחת ענף להגירת עבודה וקביעת המכסה בו, והשפיעו על המכסה וההיתכנות לקיומו של ענף להגירת עבודה. על פניו היבטים אלו לא זכו עד כה להתייחסות מצד ועדת המנכ"לים; ובכך מצד אחד החלטותיה אינן ישימות כרגע עבור המעסיקים, ומצד שני הן כבר קבעו עובדות בשטח עוד בטרם נדונו כל ההיבטים שאמורים להשפיע על ההחלטה.

הוועדה אף נטלה לעצמה מרחב פרשני רחב ביותר, מכוחו הוועדה הרחיבה מאד את סמכותה ועשתה את מה שהממשלה לא עשתה עד היום: לשיטת הוועדה, "עובד זר" הוא כל מי שחוק עובדים זרים חל עליו, לרבות עובדים פלסטינים וירדנים, וזאת בניגוד לפרשנות המסורתית של מונח זה בהחלטות הממשלה, שראתה במונח כמתייחס רק למהגרי עבודה ברישיון אשר מעתיקים את חייהם לישראל לתקופה קצובה. פרשנות-עצמית זו איפשרה לוועדה לבצע את מה שבעיניה הוא העתק-הדבק – לקחת מכסות שנקבעו לעבודת פלסטינים וירדנים ולהמירם להיתרים שונים לגמרי – על אף שמדובר בהחלטה בעלת משמעויות דרסטיות, בהינתן שהשיקולים שעמד מאחורי ההיתרים והמכסות לפלסטינים וירדנים היו שונים (למשל הרצון לעודד תעסוקה ברשות הפלסטינית), מבנה ההעסקה שונה לחלוטין (עובדים יוממיים המדווחים למת"ש שאינם מוגבלים לתקופת או ענף עבודה) ובהתאם גם ההשלכות של הפיכת ההיתרים להיתרי העסקת עובדים זרים יהיו שונות.

החלטות מהותיות אלה נדונות ומתקבלות הרחק מעין הציבור, בידי מי שאינם נבחרו ציבור, ללא פיקוח פרלמנטרי וללא יכולת מצד הציבור (לרבות ועדי עובדים וארגוני זכויות אדם) להשמיע את קולו בפני הוועדה. ועדת המנכ"לים אינה מפרסמת סדר יום או פרוטוקולים (רק ההחלטות עצמן מפורסמות באתר האינטרנט של הוועדה, חלקן באיחור). היא מקבלת את החלטותיה על בסיס המלצות "צוות מכין", שזהות חבריו לא פורסמה ושהמלצותיו אינן מפורסמות גם כן. מיותר לציין שהוועדה אינה מקיימת הליך מסודר של שמיעת הערות ציבור או פרסום קול קורא לקבלתן בנושאים השונים שעומדים על סדר יומה, שכאמור אינו גלוי או ידוע. פניות רבות ששלחנו לוועדה בנושא, לא זכו עד כה למענה.

יודגש, שלא רק שהחלטות וועדת המנכ"לים מתקבלות ללא עירוב הציבור, אלא שהן גם מתקבלות על דעת מספר מצומצם ביותר של משרדי ממשלה. הוועדה מונה 6 מנכ"לים קבועים (ומנכ"ל שביעי ממשד נוסף משתנה) לצד נציגת היועצת המשפטית לממשלה, וזאת על אף שמדובר בסוגיות כלל-משרדיות הרלוונטיות גם למשרדי ממשלה נוספים, החל משאלות תכנוניות (היכן יגורו העובדים שיוזמו), דרך שאלות מתחום בריאות הציבור (האם קופות החולים ובתי החולים ערוכים לספק שירותים לאוכלוסייה כה גדולה ופגיעה שדוברת מגוון שפות) וכלה בשיקולים בטחוניים (מול הרשות הפלסטינית ושמה אף ירדן ככל שיש להחלטות הוועדה השפעה על עובדים פלסטינים וירדנים).

קיים אם כן חשש שהחלטות מהותיות למבנה שוק העבודה בישראל, למבנה העבודה המאורגנת ופעילות ועדי עובדים, לזכויות אדם ועוד; החלטות שילוו אותנו שנים קדימה ושעשויות לשנות מהותית את פני החברה והמשק בישראל; מתקבלות על בסיס תשתית חלקית או מכוח לחצים בלתי מאוזנים.

אנו קוראים לוועדה הנכבדה:

- **לפעול להבטחת שקיפות ונגישות-לציבור מצד עבודת ועדת המנכ"לים, על ידי פרסום סדר יום, פרוטוקולים והמלצות הצוות המכין, ועל ידי עריכת הליכי שמיעת הערות ציבור ביחס לסוגיות העומדות על הפרק;**
- **להבטיח כי ועדת המנכ"לים תביא את החלטותיה בפני מליאת הממשלה, לשם קבלת עמדת הדרג הפוליטי ובפרט משרדי ממשלה רלוונטיים שאינם חברים בוועדה, בטרם קבלת ההחלטה;**
- **לקבל הסברים מועדת המנכ"לים בדבר פרשנותה החדשנית של המונח "עובד זר" ביחס להחלטות ממשלה קודמות, פרשנותה שעל בסיסה נפתחו להגירת עבודה מספר ענפים חדשים ששאלות מהותיות ביחס אליהם עוד טרם לובנו, ושמרחיבה מאד את סמכות הוועדה ומשנה מהותית את עולם העבודה בישראל.**